

14. Письма патриарха Алексия I в совет по делам Русской православной церкви при Совете народных комиссаров – Совет министров СССР. 1945–1970 гг. / под ред. Н. А. Кривовой. – М. : РОССПЭН, 2009. – Т. 1 – 847 с.
15. Русская православная церковь в годы Великой Отечественной войны 1941–1945 гг. : сб. док. / под ред. В. П. Козлова. – М. : Изд-во Крутицкого подворья, 2009. – 779 с.
16. Сушук О. Радянські державно-політичні органи та релігія і церква у Волинській області (1944–1953) // О. Сушук // Наукові записки. Історичні науки. – Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2008. – Вип. 10. – С. 204–212.

Федчук Александр. Луцкие богословско-пастырские курсы в 1945/1946 учебном году. В статье отражен процесс подготовки и открытия в ноябре 1945 г. двухгодичных богословско-пастырских курсов в Луцке. Также проанализирована деятельность этого учебного заведения в 1945/1946 учебном году. При этом внимание сосредоточено на роли епархиального управления во главе с епископом Николаем (Чуфаровским) в обеспечении работы курсов и на отношении к ним областного уполномоченного Совета по делам РПЦ Михаила Диденко. В материале поданы некоторые подробности вступительных экзаменов на курсы и их функционирования на протяжении 1945/1946 учебного года. Акцентируется внимание и на преподавательском коллективе, в который входили как представители местного духовенства, так и несколько светских специалистов.

Ключевые слова: богословско-пастырские курсы, епархиальное управление, уполномоченный Совета по делам РПЦ М. Диденко, протоиерей Николай Тучемский, епископ Николай (Чуфаровский).

Fedchuk Oleksandr. Lutsk Theological and Pastoral Courses in 1945/1946 Academic Year. The process of preparing and opening two-years theological and pastoral courses in Lutsk in November 1945 is described. Also the activity of the institution in 1945/1946 academic year is analysed. Much attention is paid to the role of the diocesan administration headed by the Bishop Nikolai (Chufarovskiy) to support the courses and the attitude of the regional commissioner of the Council on ROC affairs of Mikhail Didenko. The information consists of some details of entrance exams to the courses and their functioning during the 1945/1946 academic year. Attention is paid to the teaching staff, which included the representatives of the local clergymen as well as some lay experts.

Keywords: theological and pastoral courses, Diocesan Office, Commissioner of the Council on ROC affairs M. Didenko, Archpriest Nikolai Tuchemsky, Bishop Nikolai (Chufarovskiy)

Стаття надійшла до редколегії
17.01.2015 р.

УДК 378.147:342.725

Надія Кіндрачук

Антиукраїнська мовна політика у вищій школі України: 60–70-ті роки ХХ ст.

У статті досліджено мовну політику у вищій школі України протягом 60–70-х рр. ХХ ст., проаналізовано вплив суспільно-політичних факторів на освітню сферу українського народу, виявлено чинники, що звужували застосування української мови та гальмували її розвиток, прискорювали процес денационалізації українців в окреслений період.

Ключові слова: вища школа, мовна політика, денационалізація, русифікація, ідеологія, українська мова, українська нація.

Постановка наукової проблеми та її значення. Національно-мовна політика СРСР протягом 60–70-х рр. ХХ ст. порушувала мовний статус України, що стало одним із вирішальних чинників денационалізації тогочасного суспільно-політичного життя українців. Питання про роль і місце української мови в суспільних процесах УРСР стало одним із найголовніших у протистоянні демократичної громадськості й тоталітарної системи. Особливо гостро відчувалося звуження застосування української мови у вищих навчальних закладах України, де навчалася та виховувалося молоде покоління українців.

Незалежна Україна отримала в спадок складну мовну ситуацію, яка й сьогодні остаточно не розв'язана. Для того, щоб уміло провадити сучасну мовну політику, потрібно враховувати уроки історії, осмислити історичний досвід минулого, адже мова – найважливіша ознака духовного та культурного становлення кожного народу, без неї немає повноцінної самосвідомості, немає нації. Піклування держави про національні традиції освіти, духовне виховання й мову, якою ведеться навчання, має особливе значення та створює основу для повноцінного розвитку українців. З огляду на це, усе актуальнішою стає потреба більш ґрунтовного наукового вивчення питань мовної політики України в системі вищої школи протягом 60–70-х рр. ХХ ст.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Питання становища української мови, національної освіти, культури другої пол. ХХ ст. частково висвітлено в працях таких науковців, як О. Бажан [4], Д. Горбачук та О. Зубарев [7], Т. Куцаєва [14], А. Русначенко [20], О. Сергійчук [21], О. Тєвікова [23] та ін. Однак у науковій літературі досліджувана тема досі залишається недостатньо вивченою. Це уможливило продовження роботи в цьому перспективному напрямі.

Отже, **мета статті** – дослідження мовної політики у вищій школі України протягом 60–70-х рр. ХХ ст., аналіз заходів радянської влади на теренах мовного планування, впливу суспільно-політичних факторів на освітню сферу українського народу, виявлення чинників, що звужували застосування української мови й гальмували її розвиток, прискорювали процес денационалізації українців в окреслений період.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Тоталітаризм і панування офіційної ідеології зумовлювали обмежений розвиток різних сфер життя українців. Особливо болісними для української інтелігенції були репресії в галузі національно-мовної політики, яка свіdomо спрямовувалась урядом УРСР на поступове звуження застосування української мови. Русифікацію відображав Закон СРСР «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в СРСР», прийнятий 25 грудня 1958 р. (відповідний Закон затверджено в УРСР 17 квітня 1959 р.), та нова національна програма, ухвалена ХХІІ з'їздом КПРС (17–31 жовтня 1961 р.). Ці документи проголошували ідею формування нової історичної спільності – «радянського народу», для якого спільною мовою має стати російська, зважаючи на виняткову роль російського народу в радянській історії та соціалістичних звершеннях [10, с. 11]. Особливістю радянського законодавства було те, що воно давало підстави виправдати русифікацію української освіти як засіб її «розвитку», хоча цей термін у ті часи замінено більш слухним – «злиття націй і мов» [15, с. 68]. Тогочасний представник української діаспори, громадський і політичний діяч В. Свистун із цього приводу зазначав: «На Україні немає ніякої Української держави... Усе тільки російською мовою. Українську культуру Москва нищить, а свою «московську» насаджує» [2, арк. 75].

Значних утисків українська мова зазнавала у вищій школі УРСР. Піклування про вищу освіту стало частиною діяльності таких політичних постатей, як П. Шелест і В. Щербицький (перші секретарі ЦК КПУ, 1963–1972 рр. і 1972–1989 рр.). П. Шелест неодноразово виявляв твердість щодо розвитку соціально-культурної сфери України та не знаходив у русифікації ні морального виправдання, ні практичного обґрунтування, проте це й стало однією з причин його усунення з посади [11, с. 410–411]. Саме з його ініціативи та за його підтримки в 1965 р. тодішній міністр вищої й середньої спеціальної освіти УРСР Ю. Даденков почав готувати реформу освіти, у якій акцентовано розширення сфери вживання української мови, особливо в інститутах та університетах. Але після вольового усунення Кремлем П. Шелеста від влади в 1972 р. всі подібні реформи згорнуто. Його наступник В. Щербицький займав антиукраїнські позиції та не протистояв централізованому контролю за ідеологічною ситуацією й русифікацією. Ціленаправлено знищувалося все те, що містило в собі українське, спонукало до вивчення власної національної історії, сприяло вихованню почуття національної гідності та гордості, прививало любов до української мови, традицій, звичаїв і культури, пропагувало національну ідею, ідею української державності та право українців на самовизначення.

Можливість бути студентом залежала від ідеологічних чинників. Відповідні органи проводили з абітурієнтами співбесіди, детально вивчали особові справи, шукаючи інформацію про місцеперебування їх та їхніх родичів під час окупації, про зв'язок із німцями, з українськими націоналістами чи активістами ОУН–УПА, про наявність репресованих серед членів сімей тощо (таку ж перевірку проводили й серед викладачів) [23, с. 158]. Зміст навчання у вищій школі підпорядковувався планам розгорнутого соціалістичного будівництва та ідеологічного виховання, акценти ставилися на формуванні матеріалістичного сві-

тогляду й почутті відданості ідеям комуністичної партії, розкритті реакційності ідеології «українського буржуазного націоналізму».

В Україні відбувався інтенсивний процес русифікації вищої школи, українська мова обмежувалася в навчальному процесі. Починаючи з 1954 р., знання української мови перестало бути обов'язковою вимогою при вступі до ВНЗ УРСР, що створювало певні труднощі для сільської молоді, яка складала іспити з «великим українським акцентом» [23, с. 143]. Міністерство вищої та середньої спеціальної освіти СРСР включало російську мову й літературу до обов'язкових предметів вступних іспитів, а знання з української мови та літератури вимагали лише від тих, хто вступав до українських закладів, «в яких викладання проводилося на національній мові республіки» [21, с. 5]. В усіх ВНЗ абітурієнти української національності, котрі закінчили середню школу й не вивчали в ній українську мову, звільнялися від вступного іспиту з української мови.

Відомий український мовознавець, багатолітній в'язень концтаборів, дисидент С. Караванський, говорячи про вплив русифікації на набір українців до закладів вищої освіти, зазначав: «Люди української національності, чия рідна мова українська, не користувалися при вступі до вузів однаковими правами з тими, чия рідна мова російська. Російська мова та література – обов'язкова частина програми вступних іспитів до вузів, а отже, випускники російських шкіл успішніше складають іспити й одержують вищі оцінки, ніж випускники українських шкіл. До того ж російською мовою проводяться й вступні іспити зі спеціальних предметів, і вступникам українських шкіл також нелегко їх скласти. А отже, україномовні вступники одержують на конкурсних іспитах нижчі оцінки» [13, с. 284].

Згідно зі статистикою, у 1960 р. лише 48,36 % спеціалістів із вищою освітою в УРСР були українцями, із 18 132 викладачів ВНЗ УРСР менше 50 % українців [12, с. 133], із 46 754 наукових працівників УРСР українців нараховувалося 22 253 осіб [5, с. 215]. Кількість аспірантів у цей період по Радянському Союзу становила 36 754 осіб, із них українців – 4081 (11%), а це набагато нижче за питому вагу українців у Радянському Союзі загалом (17,8 %) [5, с. 215].

Вступні іспити російською мовою перешкоджали наповненню ВНЗ УРСР українцями. Так, зокрема, в Одеському політехнічному інституті в 1965 р. українців було лише 43 % [14, с. 36]. Кількість українців у ВНЗ СРСР цього ж року складала 14,47 % [12, с. 110].

Додатковим елементом розчинення української вищої освіти в союзній системі були численні іноземні студенти, які після закінчення російськомовних підготовчих відділень (україномовних не було) вступали у вищі навчальні заклади УРСР [22, с. 160]. На філологічному факультеті могла бути лише спільна кафедра української та російської мов, проте кафедра теорії літератури й літератури народів СРСР і кафедра російської мови для іноземців були окремими [14, с. 36]. У такий спосіб за рахунок української вищої школи СРСР підтримував свій міжнародний імідж і культурні зв'язки. Аналогу фактичного права іноземних студентів вчитись «інтернаціональною» мовою у ВНЗ інших держав не було.

Негативно на національну освіту впливав і той факт, що весь навчальний процес у вищих навчальних закладах України вівся переважно російською мовою, хоча українці становили понад 60 % усіх студентів [16, с. 320]. У низці ВНЗ УРСР лише 5 % лекцій читали українською мовою [20, с. 52]. У педагогічних училищах Києва до 70 % лекцій читали російською мовою [17, с. 458]. В університетах міст Дніпропетровська, Одеси, Харкова, за винятком відділу української мови й літератури, предмети викладали переважно російською мовою, а медичні, політехнічні, промислові, торгівельні, сільськогосподарські та економічні ВНЗ України були цілком зрусифіковані, за винятком окремих закладів західних областей [12, с. 123]. У результаті мовна ситуація в УРСР значно погіршилась.

У вищих навчальних закладах не викладали історію України, «а в книжках з історії України не можна було зрозуміти нічого, що ж насправді відбувалося в Україні, крім кількості випущених тракторів і дат партійних з'їздів. Щороку в УРСР випускалися десятки тисяч випускників з дипломом “Історія”, які не мали найменшого уявлення про історію землі, на якій училися. Історія УРСР була сумішшю самовихвалювання з “білими плямами”, це були не посібники з історії, а посібники з приховування історії» [18]. Відомий український науковець, історик і публіцист Я. Грицак уважає, що протягом 1972–1979 рр. здійснено «погром української історичної науки: припинили існування періодичні наукові збірники, готові монографії не видавались. Загалом було змінено трактування історії України. Українців фактично позбавлено своєї власної історії» [8, с. 288]. Інтерес закордонних науковців і громадськості до видатних постатей української історії ХХ ст., таких як М. Міхновський,

С. Бандера, Я. Стецько, і таких проблем, як ОУН–УПА, Голодомор 1932–1933 рр. (на який узагалі існувало табу), прирівнювався до антирадянської пропаганди [3, арк. 10].

Витісненню рідної мови з ужитку сприяла книговидавнича політика радянської влади, спрямована на зменшення кількості україномовних підручників, різноманітної літератури й періодичних видань. Використання української мови, українських слів у друкованих виданнях та засобах масової інформації оцінювалося негативно, як таке, що може призвести до відриву української мови від російської [19, с. 187]. Багато видавництв перейшли на випуск виключно російськомовної продукції, навіть «Наукова думка» друкувала свою літературу переважно російською мовою [7, с. 178]. Частка україномовної друкованої продукції становила менше половини всіх видань. Так, наприклад, станом на 1960 р. в Україні із 7889 друкованих одиниць книг і брошур 3844 виходили українською мовою, через п'ять років (у 1965 р.) ситуація значно погіршується, оскільки серед 7251 друкованих одиниць книг і брошур українською видано тільки 2998 [23, с. 286]. Фонди книжкових крамниць, кіосків і бібліотек склалися переважно з російськомовної літератури.

Утисків зазнавала українська наукова література. Так, станом на 1962 р. АН СРСР видала 950 наукових праць, а АН УРСР – лише 142, із яких 87 % – російською мовою [24, с. 190]. Український письменник, перекладач, дослідник проблем розвитку й культури української мови Б. Антоненко-Давидович, звертаючись до учасників республіканської конференції з питань культури української мови, котра відбулася 11–15 лютого 1963 р. в Київському державному університеті, із цього приводу зазначав: «На сьогодні майже не випускається технічна література нашою рідною мовою. А коли який-небудь наполегливий автор усе ж таки зуміє домогтися, щоб його книжка була надрукована нашою мовою, то тираж такої книжки визначають дуже малий, 500–1000 примірників» [4, с. 155].

Подібною була ситуація з підручниками. Згідно з інформацією Книжкової палати УРСР, станом на 1963 р. Техвидав випустив 121 книгу російською мовою й лише 32 – українською (у тому числі підручників для ВНЗ російською мовою – 11, українською – один); Державне видавництво літератури з будівництва й архітектури цього ж року видало 122 книги російською мовою та 11 – українською; Медвидав – 188 і 54, відповідно, а зі 102 республіканських міжвідомчих наукових збірників 86 виходили російською мовою й тільки 16 – українською [9, с. 143].

Наприкінці 60-х рр. ХХ ст. україномовних посібників у вищих навчальних закладах УРСР майже не було [14, с. 38], оскільки видавати наукову та навчальну літературу мали право лише деякі провідні ВНЗ, які перебували під суворим контролем держави. Вони мали складати перспективні плани щодо кількості друкованих аркушів на рік й отримати згоду на це від ВР УРСР. Так, наприклад, у той час як україномовний вісник Львівського державного університету ім. І. Франка фізико-технічної серії в 1967–1968 рр. видали лише в 550 примірниках, то аналогічне видання Московського університету (російською мовою) мало наклад 2,5 тис. [1, арк. 23]. Вилучення видавничої функції у вищій школи значно гальмувало як якісний, так і кількісний її рівень.

Наприкінці 70-х рр. ХХ ст. в Україні розповсюджувалося 27 журналів із питань народної освіти, із яких лише три видавалося українською мовою [7, с. 179]. Низка українських наукових видань, які були обмежені жорсткими рамками радянської цензури, так і не потрапили в перелік літератури для комплектації республіканських й обласних бібліотек УРСР. Отже, український читач позбавлявся можливості хоча б самостійно знайомитися з українським друкованим словом.

Вищі навчальні заклади України виконували функцію пропаганди політики, історії КПРС і комуністичного виховання трудящих. Серед навчальної й наукової літератури, яка друкувалася в Україні та якою забезпечували ВНЗ, найбільший наклад мала історія КПРС і СРСР. Вимагалось у значному обсязі користуватися матеріалами пленумів та з'їздів ЦК КПРС і працями авторів марксизму-ленінізму під час написання дипломних робіт. Це стосувалось усіх дисциплін, оскільки вважалося, що цей доробок – цінне джерело наукового пошуку в будь-якій сфері знань.

Поряд з обов'язковим цитуванням авторів марксистсько-ленінського циклу й керівників КПРС неможливо було посилатися на наукові праці М. Грушевського, Н. Полонської-Василенко, вилучалися твори М. Драгоманова, М. Костомарова, П. Куліша [6, с. 47]. Праці українською мовою залежувалися в редакціях, оскільки не мали дозволу цензора, а багатьох прихильників українського слова звільнено з роботи. Ідейне виховання у ВНЗ УРСР, яке проводилось у руслі комуністичної ідеології, мало суто негативний вплив як на студентів, так і на викладачів.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, виходячи з вищесказаного можна зробити висновки про те, що протягом 60–70-х рр. ХХ ст. в Україні здійснювалась антинаціональна мовна політика, основним завданням якої було послідовне й цілеспрямоване знищення української мови. Інтенсивно відбувався процес русифікації вищої школи в Україні, яка була позбавлена гуманітаризації, національної спрямованості, відсутності впливу ідеології та монополії держави на освіту. Викладання більшості спеціальних і загальноосвітніх дисциплін у вищих навчальних закладах УРСР усе активніше переходило на російську мову. Спроби українців розвивати традиційні елементи національної освіти здебільшого заперечувалися державною централізованою політикою. Можливості до розвитку й накопичення досвіду створено лише там, де з української вищої освіти незаперечно можна було вилучити результати на користь усього СРСР, без урахування особливих потреб республіки. Ті риси української вищої освіти, які проявляли багатство національної мови, культури та традицій нівелювалися під впливом політики русифікації, яка значно звужувала межі й можливості вживання національної мови в навчанні, виданні україномовної навчальної та наукової літератури.

Джерела та література

1. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф. Р-4621. Міністерство вищої та середньої освіти УРСР, оп. 7. Канцелярія (1955–1965 рр.), спр. 368. Затверджений зведений фінансовий план Госпрозрахункових підприємств МВССОУ на 1965 р. – 29 арк.
2. Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф. 1. ЦК КПУ, оп. 6. Протоколи засідань Политбюро ЦК КПУ, спр. 4922. Копія письма в ЦК КПСС, справки отделов ЦК КПУ, письма, постановлення обкомов КПУ, Главного управления по охране военных и государственных тайн в печати при СМ СССР, СМ УССР и других организаций – по вопросу печати (нач. 23 января 1958 г. – ок. 31 декабря 1959 г.), 295 арк.
3. Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф. 1. ЦК КПУ, оп. 25. Загальний відділ, спр. 3141. Інформації, довідки ЦК КПУ. – 97 арк.
4. Бажан О. Г. Наростання опору політиці русифікації в Українській РСР у другій половині 1950-х – 1960-ті рр. / О. Г. Бажан // Укр. іст. журн. – 2008. – № 5. – С. 147–159.
5. Высшее образование в СССР : стат. сб. – М. : Госстатиздат, 1961. – 255 с.
6. Головка В. Історична наука УРСР в оцінках діаспорної історіографії (кін. 1920-х – 1-ша пол. 1980-х рр.) / В. Головка // Історія та історіографія в Європі. – 2003. – Вип. 1/2. – С. 43–53.
7. Горбачук Д. Русифікаторська мовна політика в Україні у 70–80-х роках ХХ століття / Д. Горбачук, О. Зубарев // Донецький вісник наукового товариства ім. Шевченка. – Серія : Мова. – Донецьк : Укр. культурологічний центр ; Східн. вид. дім, 2007. – Т. 16. – С. 175–188.
8. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації ХІХ–ХХ ст. : навч. посіб. для учнів / Я. Грицак. – К. : Генеза, 2000. – 360 с.
9. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? / І. Дзюба. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. – 336 с.
10. Закон об укреплении связи школы с жизнью и дальнейшем развитии системы народного образования СССР, принятый 24 декабря 1958 года ЦК КПСС и СМ СССР // Ведомости Верховного Совета СССР. – 1959. – № 1. – С. 10–22.
11. Історія України : документи. Матеріали / [уклад. В. Ю. Король]. – К. : Академія, 2001. – 448 с.
12. Коляска І. В. Освіта в Радянській Україні / І. В. Коляска / [пер. з англ. з доповн. і додатками]. – Торонто : Peter Martin Associates, 1970. – 246 с.
13. Кравченко Б. Соціальні зміни і національна свідомість в Україні ХХ століття / Б. Кравченко / [пер. з англ.]. – К. : Основи, 1997. – 423 с.
14. Куцаєва Т. О. Розвиток вищої освіти в УРСР (1965–1985 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Куцаєва Тамара Олександрівна. – К., 2007. – 208 с.
15. Михайлюк М. У Луцькій обласній бібліотеці: очима радянського бібліотекаря – реемігранта з Аргентини / М. Михайлюк // Сучасність. – 1967. – № 4. – С. 65–80.
16. Національні відносини в Україні у ХХ ст. : зб. док. і матеріалів / [упор. М. І. Панчук та ін.]. – К. : Наук. думка, 1994. – 560 с.
17. Новітня історія України (1900–2000) / А. Г. Слюсаренко, В. І. Гусев, В. П. Дрожин та ін. – К. : Вища шк., 2000. – 663 с.
18. Палій О. Чому важко пишеться «спільна історія» і легко «вітчизняна» [Електронний ресурс] / О. Палій // Українська правда. – 2011. – 9 лют. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/articles/2011/02/9/5895669/>

19. Пустовіт Т. П. Полтавщина у період відбудови та хрущовської «відлиги» (1946–1964 рр.) / Т. П. Пустовіт // Полтавщина: влада на історичних паралелях / [ред. кол. : Г. П. Білоус, Ю. З. Данилюк, Г. Г. Журавель та ін.]. – Полтава : АСМІ, 2005. – С. 181–219.
20. Русначенко А. М. Національно-визвольний рух в Україні: сер. 1950-х – поч.1990-х рр. / А. М. Русначенко. – К. : Вид. ім. О. Теліги, 1998. – 720 с.
21. Сергійчук О. Мовна ситуація у вищих навчальних закладах України (1955–1965) / О. Сергійчук // Етнічна історія народів Європи. – № 6. – 2002. – С. 4–8.
22. Стріха М. Мова і наука: гармонія чи конфлікт? / М. Стріха // Україна. Наука і культура : щорічник. – К., 1990. – Вип. 24. – С. 158–162.
23. Тевікова О. В. Повсякденне життя громадян УРСР: соціальні та культурні аспекти (1953–1964 роки) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Тевікова Ольга Валентинівна. – Полтава, 2010. – 304 с.
24. Штепа П. Московство: його походження, зміст, форми й історична тяглість / П. Штепа. – Дрогобич : Відродження, 2005. – 412 с.

Киндрачук Надежда. Антиукраїнська мовна політика в вищій школі України: 60–70-е гг. ХХ в. В статті досліджується мовна політика в вищій школі України на протязі 60–70-х гг. ХХ в., аналізується вплив суспільно-політичних факторів на освітню сферу українського народу, виявляються причини, які гальмували розвиток української мови і прискорили процес денационалізації українців в означений період. Особливо гостро відчувалося звуження використання української мови в вищих навчальних закладах України, де навчалося і виховувалося молоде покоління. Вища школа в Україні була позбавлена національної спрямованості, відсутності впливу ідеології і монополії держави на освіту. Викладання більшості спеціальних і загальноосвітніх дисциплін в вищих навчальних закладах все активніше переходило на російську мову. Спроби українців розвивати традиційні елементи національної освіти, в основному заперечувалися державною централізованою політикою. Те риси української вищої освіти, які проявляли багатство національної мови, культури, звичаїв і традицій, спонукали до вивчення власної національної історії, пропагандували національну ідею, ідею української державності нівелювалися під впливом політики русифікації, яка значно звужала межі і можливості застосування державної мови в навчанні, видавництві україномовної навчальної і наукової літератури.

Ключові слова: вища школа, мовна політика, денационалізація, русифікація, ідеологія, українська мова, українська нація.

Kindrachuk Nadia. Anti-Ukrainian Language Policy in Higher Education of Ukraine: 60–70 YEARS of the XX Century. The given article studies the language policy in higher education of Ukraine during the 60–70 years of the XX century. The author analyses the influence of social and political factors on the educational sphere of Ukrainians, discovers the factors that hampered the development of Ukrainian language and accelerated the process of denationalization of Ukrainians in the outlined period. The reducing of the use of Ukrainian language was the most acutely felt in higher schools of Ukraine where the younger generation of Ukrainians was trained and brought up. The higher school in Ukraine was deprived of a national focus, the education was influenced by the ideology and the state monopoly. The teaching of the most special and general subjects in institutions of higher education was carried out in Russian language. The attempts of Ukrainians to develop traditional elements of national education were mainly challenged by the centralized state policy. The features of Ukrainian higher education that showed the richness of national language, culture, customs and traditions, encouraged the study of national history, popularized the national idea, the idea of the Ukrainian statehood, were leveled under the influence of the policy of russification, which significantly reduced the limits and possibilities of the use of national language in education, the publishing of Ukrainian-language educational and scientific literature.

Key words: higher education, language policy, denationalization, russification, ideology, Ukrainian language, Ukrainian nation.

Стаття надійшла до редколегії
18.03.2015 р.